

A szegénység stigmatizációja és rendszerszintű megközelítése egy internetes fórum alapján

Mik azok a cselekvések, amiket elítélnék, ha szegény vagy, de ünnepelnek, ha gazdag?

Gosztonyi Márton

GOSZTONYI MÁRTON: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar,
Gazdaság- és Vezetéstudományi Intézet – gosztonyi.marton@uni-bge.hu

ABSZTRAKT „Ha szegény vagy és az állam támogat, akkor visszaélsz a szociális juttatásokkal, ha gazdag vagy, csupán egy szerencsétlen véletlen esemény történt veled, amiért nem te vagy felelős, és egyértelmű az, hogy az állam kiségt.”

Tanulmányomban ilyen és ehhez hasonló húsba vágó meglátásokat tartalmazó, a Twitteren és Redditen gyűjtött hozzászólásokat elemzek. Ezek a dichotómiákba szerveződő állítások minden esetben a szegénység és a gazdagság, a hiány és a bőség ellentétpárjában helyezik el ugyanazt a cselekvést, rámutatva arra, hogy a társadalmi vélemény mennyire ellentétesen kezeli és ítéli meg ugyanazt a cselekvési mintát, attól függően, hogy az adott cselekvő szegénységben él-e, vagy sem. Az interneten gyűjtött kvalitatív empirikus adatok tartalomelemzésével azonban nem csak a szegénységben élők cselekvéseinek társadalmi stigmatizációja tárható fel, hanem bemutatható egy rendszerkritikus, társadalomkritikus irány megjelenése is, amely a humort használva mutat rá és kérdőjelezi meg ennek a stigmatizációnak a logikáját. Mindezzel a szegénység értelmezésének rendszerszintű megközelítése és kritikája is megjelenik az online platformokon, melyekről ezidáig talán kevés szó esett a stigmatizáció fogalmának értelmezésében.

Kulcsszavak: szegénység, stigmatizáció, rendszerszemlélet, társadalomkritika, hiány

A systemic approach of stigmatization of poverty on internet forums

What are those actions of which they condemn you if you are poor but celebrate you when you are rich?

ABSTRACT “If you’re poor and the state supports you, you take advantage on the social benefit system, but if you’re rich, just an unfortunate accident happened with you for which you are not responsible, and it’s obvious that the state is helping you out.”

In my study, I analyze posts collected on Twitter and Reddit that contain such or similar insights. These statements, organized into dichotomies, place the same action in the opposite pair of poverty and wealth, scarcity and abundance in each case, pointing to how opposing social opinion treats and judges the same pattern of action, depending on whether the actor live in poverty or not. However, by analyzing the content of qualitative empirical data collected on the Internet, not only the social stigma can be revealed, but also the emergence of a system-critical, socially critical direction that points out the controversial logic of these stigmas with humor. With all this, a systemic approach and critique of the interpretation of poverty is also appearing on online platforms, of which perhaps little has been said so far in the discourse of stigmatization.

Keywords: poverty, stigmatization, systemic approach, social criticism, scarcity

BEVEZETÉS

A globális gazdaság, az információs társadalom rendkívül mély társadalmi egyenlőtlenségeket hozott létre. Mára a társadalmi intézményeink, államkapitalista gazdasági rendszereink Kelet-Európában, vagy monopolkapitalista rendszereink a bolygónk nyugati felén, egyértelműen egy lehetőségekben gazdag tőkésosztályt és egy strukturális elnyomásban és kizsákmányolásban élő alacsony jövedelmű, szegény, ám annál szélesebb bért munkás vagy prekariátus réteget teremtettek.

Tanulmányomban annak járok utána, hogy milyen rendszerszintű folyamatokban érdemes a 19. századi szegénység társadalmi stigmatizációját vizsgálni, valamint milyen eszközöket alkalmazunk az online térben azért, hogy ezt a gazdasági állapotot és rendszerkrízist ignoráljuk (vagy épp ellenkezőleg felmutassuk a maga jelenvalóságában) a mindennapi online diskurzusaink során. A szegényeket érintő társadalmi stigmatizációs eszközöket a szakirodalomtól eltérően nem negatív stigmatizációs példák alapján elemzem (munkámban inkább csak említés szinten térek ki ezekre), ugyanis ezt már számos más kutató megtette (Tóth – Mocsonaki 2017, Kovai 2016, Purdy 2003), hanem alapvetően egy internetes viccnek induló kezdeményezésen keresztül vizsgálom a témát. Teszem mindezt azért, mert ezzel rávilágíthatunk arra a folyamatra, amely szintén megjelenik ennek a fogalomnak a kapcsán, azaz azokra a rendszerkritikus és társadalomkritikus hangoknak az online térben való megjelenésére, amelyek épp ennek a társadalmunkban rendkívül elterjedt negatív dichotómiára épülő logikának a kifigurázását végzik el. Tanulmányomban így erős kritika alá vonom azon társadalmi értelmezéseket, amiket talán Margaret Thatcher szavaival lehetne a leginkább összefoglalni, aki a szegénységben élőket a „lack of character” kifejezéssel jellemezte. Mindezzel a szegénységet egyéni fogyatékoságként kezelve, egy olyan elméletegyüttesnek adott hangot, miszerint a szegénységben élőkkel valami fundamentális egyéni szintű probléma van, ezért rossz döntéseket hoznak, nem elég képzettek, nincs elég önkontrolljuk, túlfogyasztanak, nem gondolnak a jövőre és mindennek eredményeképp szegények. Ezzel az iskolával szemben tanulmányomban amellett érvelek, hogy a szegénységet alapvetően nem egyéni hiányosságok határozzák meg, hanem gazdasági és társadalmi rendszerünk, amelynek minden alkotóeleme létrehozta s egyben újratermeli a hiányállapotot társadalmaink kevésbé szerencsés tagjai számára.

Mindebből kifolyólag az elemzésem során a következő kutatási kérdésekre keresem a választ: Milyen rendszerszintű elemek határozzák meg a szegények döntéseit és cselekvési mechanizmusait a globális kapitalista gazdaság keretei között? A szegénységben élők döntéseit, cselekvéseiket a társadalmunk hogyan stigmatizálja? Milyen olyan folyamatok mutathatók ki az online térben amelyek szembehelyezkednek a szegénységben élők társadalmi stigmatizációjával?

Természetesen tanulmányomban nem végzem el a kapitalista társadalmi rendszerünk összes elemének elemzését csupán azokat a legfontosabb elemeket vizsgálom, amelyek létrehozzák a társadalmi stigmatizációt. Továbbá kvalitatív adatgyűjtésem során sem törekedtem teljeskörűsége, reprezentativitásra, sőt a magyarországi helyzet bemutatására sem, írásomban így pusztán értelmezési irányokat vázolok fel, melyek a későbbiek folyamán tovább bővíthetők. Teszem mindezt talán egy kicsit formabontó módon, egy szokásos tudományos elemzéshez képest. Tanulmányomban ugyanis egy iterálási folyamatot végzek el, amelyben először az empirikus adatok alapján létrehozott stigmatizációs témáknak a gazdasági értelmezési hát-

terét világítom meg, majd az adatok konkrét bemutatására térek rá, s végül az elméleteket újra alkalmazom az empirikus adatok összefüggéseinek megvilágítására.

A SZEGÉNYSÉG RENDSZERSZINTŰ GAZDASÁGI MEGKÖZELÍTÉSE – SZÜKÖSSÉG ÉS CSELEKVÉS

Az online térben gyűjtött kvalitatív adatok értelmezésekor szembevetendő, hogy a szegénységet sokszor izoláltan értelmezik, egyéni példák alapján vonnak le általánosító, megbélyegző következtetéseket, mindezzel a témát kiragadják abból a gazdasági és szociális rendszerből, amely reprodukálja, valamint létrehozza ezt az állapotot. Ezen túlmenően, elsőpró többségben vannak közöttük a gazdasági cselekvéseket tárgyaló állítások, amelyek megoldási javaslatok nélkül rövid „tényállításokként” jelennek meg. Az egyéni szintű értelmezések miatt azonban kevésbé kap a stigmatizációs értelmezésekben hangsúlyt a gazdasági rendszer működéséből eredő vagyonteremtés és a fogyasztás szegénységet generáló hatása. A sok évszázadra visszatekintő gazdasági magyarázatok ezzel szemben épp a gazdasági rendszer strukturális hatásait emelik ki, mint a szegénység okait, és folyamatosan keresték ennek a helyzetnek a megoldását.

Platón, Szókratészt idézve, már az Államban leírta, hogy mind a túlzott gazdagság, mind a túlzott szegénység káros egy társadalom számára. A gazdagságot és a szegénységet azonban nem két különálló rossznak tekinti, hanem ugyanazon gonoszság különböző oldalainak, mert „a gazdag ember gazdagsága a szegények szegénységének az oka” (Platón (2019 [375 ie] IV.). Mindezzel egy rendszer eredőjeként tekintett Platón a szegénységre, és megállapította, hogy ami ezt a rendszert fenntartja az a fogyasztás, ugyanis a gazdagok magas fogyasztási volumene hiányt hoz létre a szegények számára. Platón „megoldása” egy teljesen új társadalom és redistribúció megteremtése lett volna.

A hiány Platóni reprodukciójával a korai közgazdászok, mint Adam Smith, Ricardo és Malthus is egyetértett, a hiányt egy általános társadalmi állapotnak tekintették (Heilbroner és Galbraith 1987). Azonban a gazdagság és a szegénység felszámolását a korai elméletalkotók egészen máshogyan képelték el, azt ugyanis ők az egész társadalom anyagi jólétének megteremtésében keresték (Achterhuis 1993, Xenos 1989). A szegénység elsődleges oka például Adam Smith közgazdaságtanában a vagyon elégtelen előállításának következménye, amelyet „a társadalom földjének és munkájának éves termelésének” nevezett, azaz mai szóval élve a probléma a GDP alacsony volumene (Smith 1976). Ennek a problémának a nyilvánvaló megoldását Smith a közösség összgazdagságának növelésében látta. Fontos azonban ezt azzal egészíteni, hogy Adam Smith műveiben amellett érvel, hogy ez a gazdasági növekedés nem összpontosulhat pusztán néhány kézben, ő a valódi gazdagság széles körben való megteremtését tekintette követendő példának.

A neoklasszikus közgazdaságtan térnyerése egy gondolati váltást hozott a fenti kérdésben. A ma is fő közgazdaságtani irányvonalnak tekinthető iskola, az állandó növekedés gondolatát átvette Smithtől, ugyanakkor ezt hozzákötötte a szűkös erőforrások egymással versengő egyéni elosztásához. Ezzel a hiány új értelmezését alkotta meg, amely rövidesen a közgazdaságtan alapvető fogalmává vált. Mivel a gazdagság fogalma így többé már nem kapcsolódott közvetlenül az áruk és szolgáltatások előállításához, továbbá nem kellett, hogy az egész népesség

részesüljön belőle, ez az iskola elszakította a szegénység létrejöttét a társadalom többi tagjának cselekvésétől, fogyasztásától és tőke akkumulációjától. A neoklasszikus közgazdász számára a vagyon végső soron a termelékenységéből és a gazdasági erőfeszítések jutalmából fakad, míg a szegénység a termelékenység hiánya, valamint a munkára, a várakozásra, vagy hajlandóságra való képtelenség egyéni okaiból fakad. A szegénység így kikerült az osztálytársadalmi tapasztalatból; társadalmilag specifikus csoportállapot lett, mely egyéni motivációkból fakad.

A nyugati kapitalista gazdaságok a neoklasszikus elméletekre építve a „kínálat-korlátozott gazdaságból” azonban mára folyamatosan a „kereslet-korlátozott gazdaságba” transzformálódtak (Clark 2002). A „kereslet által korlátozott gazdaságban” a hiány megint új értelmet nyert, ez a hiány ugyanis többé már nem takar valós hiányt. Ezekben a gazdaságokban a szűkösség nem azon alapul, hogy a termelési kapacitások végesek és nem képesek kielégíteni a fogyasztást, hanem ez már egy mesterségesen előállított hiány, amelyet az üzleti rendszer hoz létre a vagyon megtérülési rátájának fenntartása érdekében. A „szűkös vagyonhoz” (Clark 2002), amikor is a tőkét mesterségesen szűkösen tartják, nagymértékű társadalmi hatalom is párosul ezekben a rendszerekben.

A modern kapitalista gazdaságban a hiány tehát valójában társadalmi termék, ami a gazdagságot és a szegénységet is előteremt, írja Thorstein Veblen (Veblen 1975). A mesterségesen tartott „szűkös vagyon” rendszerfolyamatát Veblen két jelenségben látja, egyfelől a feltűnő, hivalkodó fogyasztásban amelyben a fogyasztás ténye a pusztán szükséglet-kielégítésen túlmutató cselekvés. Másfelől az ipari szabotázsban melyben a monopóliumoknak szükségük van a nyereségük magas szinten tartása érdekében, a verseny elfojtására, a termelés korlátozására, azért, hogy az árak a kelletnél magasabb szinten realizálódjanak. Mindkét folyamat következménye az, hogy áruknak és a szolgáltatásoknak az ára növekszik, amely összeszorítja a szegények alapvető szükségleteinek kielégítésének lehetségspektrumát. Ha megnézzük a jelen idejű társadalmi problémák közül a lakhatási költségeknek a növekedését, vagy akár az élelmiszerárak növekedését, mindkettőben egyértelműen felfedezhetőek a Vebleni rendszerszintű folyamatok eredményei is (Clark 2002).

Látható tehát, hogy ezek miatt az okok miatt, hiába tapasztalható jelentős növekedés a jólétben és a jövedelmekben, a kapitalista gazdaságok esetében, a szegénység mértéke érezhetően nem csökken. A gazdasági növekedés ugyanis képtelen megoldani a szegénység problémáját ugyanis a vagyon növekedése kart-karba öltve halad a szegények gazdasági lehetőségeinek szűkülésével.

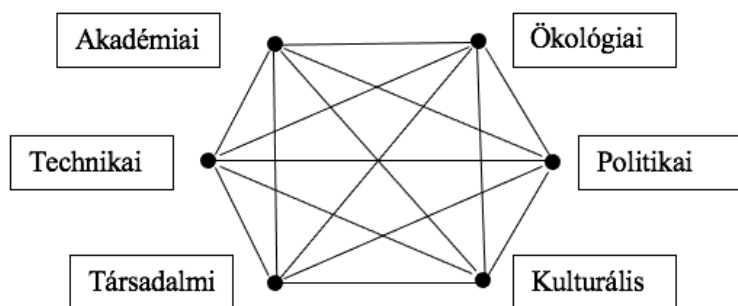
De miért is indítottam ezt a részt főként közgazdaságtani magyarázatokkal? Azért mert ha a szegénység stigmatizációját szeretnénk megérteni akkor azokat a koncepciókat érdemes feltárni, ahogyan a szegénységről folyó diskurzus széles körben, társadalmi szinten a mai napig folyik. Hiába jelent meg már a 60-as évektől és teljesedett ki főleg Amartya Sen munkásságában a szegénység új koncepciója (Sen 2003), valamint hiába született meg Dahrendorf elméletében a szegénység nem pusztán gazdasági, hanem társadalmi okokra is visszavezethető tényre (Dahrendorf 2018), ezek az elképzelések továbbra is csupán egy szűk tudományos körben elfogadottak, a társadalom döntő hányada továbbra is akkor tekinti az embereket szegényeknek, ha gazdasági értelemben és egyéni szinten nem képesek kielégíteni alapvető élelmiszer-, ruházati, lakhatási és egészségügyi szükségleteiket, magyarul alapvetően kiszorulnak a javak és szolgáltatások fogyasztásából, azaz gazdasági értelemben szegények (World Bank 2020). Ugyanez a gondolat köszön vissza a szegénység Magyarországon használt definícióiban is,

amikben egy olyan háztartásban élőknek tekintünk szegénynek, amelynek bevétele egy adott jövedelmi kritérium alá esik (KSH 2005). Habár hazánkban számos szegénység definíció érvényes emellett és számtalan kiváló tudományos írás is készült már ennek a kérdésnek a tárgyalására, ha a stigmatizációs folyamatok esetében szeretnénk megérteni a szegénység fogalmát, továbbra is csak a szűk gazdasági értelmezések lehetnek sajnos a kiindulópontjaink.

Ez a szűk gazdasági értelmezés azonban elfedi a hiány társadalmi eredetét, és a szegénység kialakulásának társadalmi oksági viszonyait. Yapa éppen ebből kiindulva alkotta meg a szegénység rendszerszintű okainak feltárásának elméletét, amelyet a „termelési viszonyok kapcsolathálójaként” nevezett el (Yapa 1996, Yapa – Wisner 1995) (1. ábra). Az elméletben a termelési viszonyok sokkal szélesebb értelemben értelmeződnek, mint csupán gazdasági vagy technológiai tevékenységek, vagy az áruk és szolgáltatások a piaca.

1. ábra Yapa modellje: A termelési viszonyok kapcsolata

Forrás: Yapa 1995: 109.

Yapa a szegénységről folyó diskurzust, a szegénység rendszerét, egy hat csomóponttal jellemezhető hálózatban ragadja meg (Akadémiai, Ökológiai, Politikai, Kulturális, Szociális/Társadalmi, Technikai [termelési]). Azonban felhívja a figyelmet arra, hogy nem minden csomópont vesz ugyanolyan hangsúllyal részt a diskurzus alakításában. A technikai „termelési” kapcsolatok, a Marxi termelési eszközökhöz hasonló fogalomra utal, amely a nyersanyagokat, az erőforrásokat, a munkaerőt és a termelésben használt technológiák alkalmazását és tulajdonlását takarja (Marx 1989 [1869]). Yapa, elméletében ezt a csomópontot emeli ki, mint ami a köznap diskurzust a szegénységről leginkább meghatározza, azonban felhívja a figyelmet, hogy a Marxi fogalomtól eltérően ez a diskurzus-terület a társadalmi elosztás szabályait is magába foglalja. Yapa hangsúlyozza továbbá azt is, hogy ez a technikai diskurzus túlsúly leginkább azért problémás, mert ha a szegénységet gazdasági problémaként kezeljük és definiáljuk ezzel megakadályozzuk, hogy az alapjává hiányának társadalmi konstrukcióját felmutassuk és rávilágítsunk a környezeti-társadalmi és gazdasági rendszer alrészai közötti összefüggésekre és valódi hatásukra a szegénység létrejöttében (Yapa 1996). Yapával egyetértésben Bergman (2019) is a gazdasági értelmezés cáfolatát végezte el. Bergman a rendszerszintű cselekvések beszűkülésére hivatkozva tartja a pusztán gazdasági redukciót károsnak.

A szakirodalomban továbbá egyetértés mutatkozik abban, hogy a hiány rendszerszintű megjelenése beszűkíti a szegénységben élők cselekvéseit. Sahir és munkatársai (2018) ennél

még tovább mentek, s munkáikban azt állítják, hogy a hiány rendszere nem csupán a cselekvést szűkíti be de a pszichére és az intellektusra is rendkívül negatívan hat. Sahirek indiai kukorínádtermelő gazdák között végeztek kutatásokat. Eredményeikből látható, hogy maga a hiány állapota rosszabb szellemi teljesítményt eredményez, mint a nem-hiányos állapot. A kutatás azért kiemelkedő, mert a gazdák bevétel-szerkezete erősen fluktuál a termesztés előtti állapot (szegénység) és a betakarítás utáni állapot (gazdagság) mentén, így ki lehetett szűrni a kutatásból a torzító hatásokat. Ezen a kutatáson alapszik Sahirek „scarcity mentality” fogalma, ami azt takarja, hogy az emberek máshogyan cselekednek szűkös körülmények között, mint bőséges időkben. A hiányban a hosszútávú gondolkodást felváltja a rövidtávú gondolkodás, a figyelem rendkívül sokféle aprózódik szét, a sokféle probléma együttes megjelenésével, így ez lassítja a döntéshozást, és beszűkíti a tudatot. Gyorsan kell tehát meghozni rengeteg döntést, szűkös opciók mellett. A szegénységben élők mindebből kifolyólag tehát nem rossz döntéseket hoznak, hanem egy olyan rendszerben élnek amiben bárki hozzájuk hasonlóan rossz döntéseket hozna. A szegénység tehát nem a tudás, vagy intellektus hiányából fakad, hanem rendszerszintű bennragadás állapota egy hiánygazdaságban (Mullainathan – Shafir 2018). Ennek az állapotnak a folyománya az, hogy mivel az alapvető szükségletek kielégítése nem elérhető, ezért a javak egy sokkal szélesebb köre válik luxuscikké (Zhu – Ratner 2015). A fogyasztás csábításának egy olyan rendszerben kell eleget tenniük a szegénységben élőknek, amiben sokkal kevesebbet hibázhatnak, hisz egy hiánygazdaságban jóval nagyobb tétje van egy-egy rossz döntésnek (Noyes 2015).

Shairék szűkösség-cselekvés eleméletén túlmenően, a „relatív döntéseméletek” (Azar 2007) is messzemenően hozzájárultak a szegénység rendszerszintű megértéshez. Ezek az elméletek újraértelmezik a klasszikus döntéseméleteket, s az elemzést, az abszolút különbségek figyelembevétele helyett, a relatív döntések irányából, valamint az egyéni értéktársítás felől elemzik. A közgazdaságtanban a racionális döntések modellje azzal az előfeltételezéssel él, hogy az emberek költségvetésük korlátai alapján maximalizálják hasznosságukat. A gyakorlatban ezzel szemben az emberi döntések korántsem így alakulnak. A cselekvők ugyanis a döntéseikkor figyelembe vesznek különböző értékszempontokat, időszempontokat, társadalmi normarendszert, más aktorok cselekvéseit és az érzelmeiket. Mindez nem egy abszolút döntést, hanem relatív döntések sorozatát hozza létre (Thaler 1985, Azar 2004a, Azar 2004b). A hiány hatására ezek a választások, relatív döntések még inkább kiéleződnek, hisz a fogyasztási célokat eleve minimalizálja az erőforrások vagy a termékek elérhetőségének szűkössége. Ebből kifolyólag a szegénységben élők döntéseik során mind jövedelmi szűkösséggel, mind pedig a termékek szűkösségével (korlátozott hozzáférhetőséggel) szembesülnek egyszerre. Ebből kifolyólag döntési stratégiákat kell kidolgozniuk a hiánypiaci interakciók kezelésére. Az erőforráshiányban hozott döntésekkel foglalkozó szakirodalom négy külön irányba sorolható: az erőforrások szűkössége, a környezeti bizonytalanság, a társadalmi összehasonlítás és a választási korlátozás. Az erőforrások szűkösségéről szóló irodalom azt sugallja, hogy bármely erőforrás szűkössége átrendezi a fogyasztó figyelmét (Mullainathan – Shafir 2013, Cannon – Goldsmith – Roux 2019), és megváltoztatja a szűkös erőforrások elosztásának módját (Shah et al. 2012, Mittone 2009, Hamilton et al. 2019a), ezt az irányt szűkösségnek, mint gondolkodásmódnak is nevezik. A környezeti bizonytalanságról szóló szakirodalom arra utal, hogy a szűkösség megváltoztatja a fogyasztók elvárásait és a környezettel való kölcsönhatásokat (Mittal – Griskevicius 2016), ezt a kutatási irányt szűkösségnek, mint fenyegetésnek is nevezik.

A társadalmi összehasonlításról szóló irodalom hangsúlyozza a szűkösség másokkal szembeni és önszabályozási szerepét (Cannon et al. 2019, Piff et al. 2010), ezt a perspektívát szűkösségnek, mint referenciapontnak is nevezik. Végül a választási korlátozásokról szóló szakirodalom azt sugallja, hogy a szűkösség korlátozza a fogyasztó azon képességét, hogy megfelelően értékelje, megválasztja és fogyassza azokat a termékeket és szolgáltatásokat, amelyekre szüksége van (Botti et al. 2008, Hamilton et al. 2019b).

STIGMATIZÁCIÓ A MÉDIÁBAN: A SZÜKÖSSÉG EGYÉNI ARCA

Amikor azonban szegénység-ábrázolásról, és ezen belül is online stigmatizációról beszélünk, akkor a korábbi rendszerszintű ok-okozati összefüggések a legritkább esetben kapnak teret és az egyéni felelősséget előtérbe helyező elképzelés és negatív megítélés veszi át a helyüket, leggyakrabban gazdasági témákba ágyazottan.

Számos tanulmány mérte a szegények előnytelen, és stigmatizált bemutatását a társadalom különböző szegmenseiben, így a különböző médiatartalmakban is. A fősodrású médiában megjelenő szegénységábrázolásokról szóló szakirodalom a médiát fontos ágensként kezeli abban a folyamatban, hogy a szegényekről alkotott negatív sztereotípiák megerősödtek és folyamatosan reprodukálódnak társadalmunkban (Lister 2004). A kutatások kiemelik, hogy a szegénységben élőket számtalan esetben, lustaként, rossz anyaként, a társadalmi juttatásokkal visszaélőkként, alacsony intelligenciával rendelkezőkként, rossz gazdasági döntéseket hozókként mutatják be (Bullock et al. 2001, Kelly 2010, Redden 2011). Mindezzel hozzájárulnak annak a közfelfogásnak az erősítéséhez, hogy a szegénységben élő emberek az egyéni jellemhibáik és gyengeségeik miatt kerültek abba a helyzetbe, amiben élnek, és nem a strukturális korlátok miatt. Így a felelősséget a legtöbb esetben az egyénre hárítják és csak sokkal kisebb mértékben a szélesebb társadalomra (Lyengar 1994).

Az online stigmatizációs kutatások közül kiemelkedő Dobson és Knezevic (2017) kutatása, akik az interneten a szegényeket ábrázoló mémeket elemezték, s tanulmányukban megállapítják, hogy a mémek, csakúgy mint a fősodrású média, fontos szerepet játszanak a negatív társadalmi sztereotípiák újratermelődésében, megerősítésében. A szerzőpáros elemzésükben megállapítják, hogy az egyéni szintre tolt felelősség, és a rendszerszintű, társadalmi felelősségvállalás negligálása az online mémek esetében is erősen jelen van, ezeknek fontos szerepük van abban, hogy a negatív sztereotípiák reprodukálódjanak az online térben is. Habár a szakirodalom eredményei teljesen egybevágóak egymással, akár ha a fősodrású médiát, akár ha az internetet nézzük, az interneten megjelenő tartalmak vizsgálata talán azért is kiemelten fontos, hisz a közösségi médiaoldalaknak köszönhetően, mint a 4chan, a Facebook, a Twitter, az Instagram, a Tumblr és a Reddit, az interneten bármi világszerte több mint hárommilliárd emberhez, azaz egy hatalmas közönséghez juthat el, így sokszor nagyobb hatást tudnak ezek a platformok kifejteni mint más médiafelületek.

Az online stigmatizációs folyamatok értelmezése nem lehetne teljes az előítélet-kutatások megemlézése nélkül. A 20. század közepére az előítélet-kutatások a szociológia, szociálpszichológia egyik központi kérdésévé vált, s ma már szinte egy önálló tudományos diszciplínát alkot (Gárdos 2020). A fogalomkör kutatásainak homlokterében a kisebbségekkel, és „idegenekkel”

szembeni attitűd feltárása állt, mely értelemszerűen számos ponton kapcsolódott a negatív sztereotípiák vizsgálatához és a stigmatizációs elméletekhez.

Az online stigmatizációt kutató szerzők (Marston 2008, MacKinnon 2013, Knezevic et al. 2014) rámutatnak arra, hogy a szegénységben élők társadalmi marginalizálódása az online térben, valamint egyéni felelőssé tételük a helyzetük kialakulásában, azt biztosítja, hogy a szegénység inkább egyéni kérdésként, mintsem gazdaságilag és szociálisan rendszerszintű kérdésként épüljön fel az online platformokon. A szakirodalom azonban kitér arra is, hogy létezik egy szűk szelete a szegénységábrázolásnak az interneten, amik rendszerkritikus szegénységábrázolások (Dobson – Knezevic 2017). Ezek olyan üzeneteket és értelmezéseket kínálnak, amelyek az egyéni felelősségről a hangsúlyt áthelyezik a kormányzati szervek, a neoliberális gazdaságpolitika, valamint a rendszerszintű gazdasági és társadalmi problémákra a szegénység kialakulásában. Elemzésemben a következőkben ezt az apró szeletet fogom áttekinteni.

ADATOK ÉS AZ ELEMZÉSHEZ HASZNÁLT MÓDSZEREK, KATEGÓRIÁK

Kutatásom során azokat az interneten fellelhető szegénységábrázolásokat vizsgáltam, amelyek a szegénységet rendszerszemléletben kezelik. Habár tudható, hogy ez a szegénységábrázolás csupán elenyésző töredékét teszi ki az online szegénységértelmezéseknek, mégis kevesebb szó esik róla, s érdemes áttekinteni, hogy milyen témákon keresztül konstruálódik ez a diskurzus.

A Reddit felületen 2015. 09. 25-én került fel egy kérdés miszerint „Mi számít selejtnek, ha szegény vagy de királynak ha gazdag?” („What’s considered trashy if you’re poor, but classy if you are rich?”). Rengeteg válasz érkezett a kérdésre, aminek hatásra később Ana Samways egy 7000 fős követőtáborral rendelkező Twitteres, újra kiposztolta a falára ugyanezt a kérdést. Ezen a felületen is számos válasz érkezett a feltett kérdésre, s később ezeket vette át számos más oldal, ezek közül a két legnagyobb, a Boredpanda és a Themarysue.

Kutatási adataimat, erről a négy internetes felületről gyűjtöttem le 2021. 01. 05-én egy Python-kód segítségével. A Python-kóddal egy szövegalapú adatbázist lehetett létrehozni a válaszokból. A négy felületen rendkívül eltérő mennyiségű, válasz jelent meg, aminek gyakoriságát az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat Alapmegoszlások a vizsgált felületeken

Elemzett felületek	Gyakoriságok
Reddit	44
Twitter	50
Boredpanda	27
Themarysue	14
Total	135

Forrás: saját szerkesztés

A Redditen, a Boredpandán és a Themarysue-n minden válasz elemezhetővé vált, a Twitter esetében viszont 22 800 válasz érkezett. Itt úgy jártam el, hogy a válaszok közül az első 50 legtöbb szavazatot kapott választ emeltem be az elemzésbe, hogy számottevően ne torzítsam a megoszlásokat a másik három felülethez képest. Az adatokat később az Atlas.ti szoftver segítségével kvantitatív tartalomelemzéssel elemeztem, majd a Gephi-program segítségével a kódok közötti összefüggések vizuális, hálózati ábráját készítettem el.

A tartalomelemzés során mind induktív, mind deduktív tartalomelemzésre is támaszkodtam (Kyngäs 2020). Deduktív tartalomelemzésnek abban az értelemben tekinthető a követett módszertan, hogy egy már meglévő tudományos koncepció fogalomkategóriáit követtem, ugyanakkor induktív tartalomelemzéssel egészítettem mindezt ki, amely során a szövegek inherens értelmezései alapján kerültek kialakításra a kódkategóriák, kódrendszerek. Elemzésem során kettő induktív alapú kódrendszert használtam, egyfelől egy szélesebb két kategóriát átfogó kódrendszert, melynek egyik kategóriáját a strukturális okoknak, a másik kategóriáját viccnek neveztem el. A strukturális és vicc felosztásra azért volt szükség, mert az internetes fórumokon a humor és a vicc egy élő és mindent átítató stílus, így a szegénység tematizálásában is megjelennek. A másik kódrendszer egy 26 darabos kódstruktúrát tartalmaz, mely azokat a témákat jelölte amelyekbe a válaszok kategorizálhatók lettek. Ezután ezeket a kódokat, 11 nagyobb, összefoglaló, úgynevezett kódcsaládba osztottam. A kódok, kódcsaládok létrehozása nem automatikus algoritmus alapú volt, hanem kutatói döntés alapján kerültek az állítások valamely kódba, vagy kódcsaládba. Ebből kifolyólag a nyitott kódolás (open coding) módszerét követtem (Kyngäs 2020).

MILYEN TÉMÁKAT ÉS CSELEKVÉSEKET ÉS EZEK KÖZÖTT MILYEN ÖSSZEFÜGGÉSEKET RAGADHATUNK MEG?

A kutatásba bevont válaszok első olvasatra nem kevésbé humorosak. Azonban ez a humor sokszor maró gúnnyal rámutat arra, hogy milyen cselekvések sorolódnak társadalmunkban teljesen más megítélés alá, ha ugyanazt egy jövedelmi szinten gazdag ember, vagy egy jövedelmi szinten szegény ember cselekszi. Mindezzel a szegénység stigmatizációjának problematikuságára mutatnak rá a válaszok. A 2. táblázatban a felhasznált kódkategóriákat és a kódkategóriákat összefogó kódcsaládokat mutatom be, és mindegyik kódhoz megjelenítetek egy-két jellemző választ is, amiken keresztül láthatóvá válik a korábban írt humor milyensége, valamint a gazdag és a szegény dichotómia rendszerkritikai állításai.

2. táblázat Az elemzéshez használt kódkategóriák és ezekre a legjellemzőbb válaszok

Kódcsalád	Kód	Jellemző mondatok
Állammal való kapcsolat	Állami támogatások	Az állam segít téged a megélhetésben. Ha szegény vagy, akkor visszaélsz a szociális juttatásokkal, ha gazdag, akkor az állam kisegített téged a véletlen eseményben, amiért nem te vagy felelős. Ha szegény vagy és kijátszod az állami szabályokat azért, hogy egyéni haszonra tegyél szert, akkor megbélyegeznek, ha gazdag, akkor csak azt mondják, hogy nagyban játszol.
Bűnelkövetés	Adóelkerülés	Ha gazdag vagy és megpróbálsz elkerülni az adófizetést, az nem bűn, ha viszont szegény vagy, akkor lecsuknak.
	Bűncselekmény	Ha rendőri kísérettel utazol, egészen mást gondolnak rólad, ha szegény vagy, és ha gazdag vagy. Valamilyen ügyvéd névjegykártyáját hordod magadnál, szintén mást gondolnak.
	Lopás	Ha gazdag vagy, akkor milliókat lophatsz el, és senkinek nem tűnik fel, ha szegény vagy, akkor lecsuknak ugyanezért.
Család	Gender	Ha nőként otthon neveled a gyerekedet és gazdag vagy, akkor ez természetes, hogy otthon maradsz gyereket nevelni, ha szegény vagy, akkor viszont rossz anya vagy, hisz nem azért dolgozol a munkahelyeden, hogy a gyerekeidnek jobb legyen.
	Gyereknevelés	Ha más emberek nevelik fel a gyerekeidet és gazdag vagy, az természetes, hisz segített a gyerekeid fejlődését, ha szegény vagy, akkor pedig gondatlan és felelőtlen szülő vagy ugyanezért. Ha sok gyereked van, egészen mást gondolnak az emberek rólad, ha szegény és gazdag vagy. Ha átlagostól eltérő neveket adsz a gyerekidnek és gazdag vagy, akkor ez egy különc választás, ha szegény vagy, akkor viszont ugyanezért nem tartanak eléggé intelligensnek.
	Párkapcsolat, szexualitás	Ha több gyereked van több partnertől és gazdag vagy, akkor csak éled az életed, ha viszont szegény, akkor erkölcstelen életet élsz. Ha szerelmi/szexuális afférod van és gazdag vagy, akkor szeretőd van, ha szegény, akkor megcsalod a párod.
Egészségi állapot	Függőség	Ha szerhasználó vagy és gazdag ember vagy, akkor „problémával küzdőnek hívnak”, míg a szegényeket csak drogosokként aposztrofálják ugyanezért. Ha egész nap bort iszol, vagy minden nap iszol, vagy ha drogokat fogyasztasz vagy gyógyszereket és gazdag vagy, akkor ez az élet velejárója, ha szegény, akkor viszont felelőtlen, alkoholistá és drogos vagy.
Fenntart-hatóság	Fenntart-hatóság	Ha autómentesen élsz vagy környezetkímélően és gazdag vagy, akkor társadalmilag felvilágosult vagy és ökológiailag tudatos, ha szegény, akkor egyszerűen csak csóró vagy.

Foglalkoztatottság	Külföldre költözés	Ha külföldön élsz és gazdag vagy, akkor emigráns vagy, ha szegény, akkor bevándorló. Ha elhagyod az országot és mexikói vagy, akkor szegény, bűnöző vagy, aki betolakodik máshová, ha gazdag, akkor viszont kiteljesíted önmagad.
	Munka	Ha egy napot sem dolgoztál egész életedben és gazdag vagy akkor ez velejárója az életednek, ha szegény, akkor viszont visszaélsz a társadalmi juttatásokkal. Ha alkoholt tartasz a munkahelyeden és gazdag vagy, ez egy teljesen természetes dolog, de ha szegény, akkor alkoholista vagy. Ha hivatalos alkalomra pólóban és farmerben jelensz meg és gazdag vagy, akkor menő, különccnek számítasz, míg ha szegény vagy, akkor illetlennek. Ha gazdag vagy és munkanélküli, akkor „szabad szellem”, szabadúszó vagy, ha szegény, akkor munkanélküli. Ha későn fekszel le és egész nap alszol és gazdag vagy, akkor ez természetes, ha szegény vagy, akkor lusta. Ha a szüleid segítenek neked abban, hogy megélj és gazdag vagy, ez természetes, ha szegény, akkor nem vagy képes ellátni saját magadat.
	Étkezés	Ha gyorséttermi kaját eszel és gazdag srác vagy, akkor azt gondolják, hogy milyen jó fej. Ha szegény vagy, akkor viszont nem megfelelően táplálkozol. Ha túlsúlyos vagy, vagy túlzottan vékony és gazdag vagy, akkor ez nem probléma, ha viszont szegény, akkor nem megfelelően táplálkozol, s nem figyelsz magadra.
Fogyasztás	Szerencsejáték, szórakozás	Ha a saját szórakoztatásodra vásárolsz bármit és gazdag vagy, akkor ez teljesen rendben van, ha szegény, akkor viszont felelőtlenül szóród a pénz és nem tudsz gazdálkodni. Ha lóversenyre/szerencsejátékokra költöd a pénzed és gazdag vagy, akkor szórakozol, ha viszont szegény, akkor felelőtlenül viselkedsz, rövid távon gondolkozol és nem tudsz gazdálkodni.
	Takarékoskodás	Ha takarékoskodsz mondjuk műanyag zacskók újrafelhasználásával, vagy bármilyen tárgy újrahaználásával, és gazdag vagy, akkor takarékoskods, ha szegény, akkor csak gyűjtöd a szemetet.
	Tőkejavak	Ha nagyképernyős tévével rendelkezel és gazdag vagy, akkor ez természetes, ha szegény, akkor felelőtlenül gazdálkods és értelmetlen luxuscikket veszel. Ha a legdrágább tárgy, amit birtokolsz, egy igazán régi autó és gazdag vagy, akkor ez jó befektetés, ha szegény, akkor csak csóró vagy.
	Vásárlás	Ha a legnagyobb kiadásaid luxuscikkek és gazdag vagy, aki dollárok százazreit pazarolja el egyszer használatos dolgokra, ez egy teljesen természetes fogyasztás, ha viszont szegény ember vagy, akkor felelőtlenül költöd a pénzt, és nem tudsz gazdálkodni. Ha bármit gyűjtesz és gazdag vagy, akkor gyűjtő vagy, ha viszont szegény, akkor csak felhalmozol.

Hitel	Adósság	Ha pénzt kérsz és szegény vagy, akkor ezt koldulásnak tartják, ha gazdag vagy, akkor viszont adománygyűjtésnek. Ha anyagi csődbe kerülsz és gazdag vagy, akkor egy előre nem kiszámítható esemény történt veled, amit nem láttál előre, ha szegény, akkor nem jól gazdálkodtál a pénzeddel.
Lakhatás	Háziállat	Ha sok-sok háziállatod van és gazdag vagy, akkor jólelkű vagy, ha viszont szegény, akkor felelőtlenül veszélyezteted az állatokat.
	Lakhatás	Ha nem tartod rendben a házat, vagy ha szemetes a környezeted és gazdag vagy, akkor különcnek tartanak, míg ha szegény, akkor felelőtlen, és magára nem adó. Ha több generációval együtt élsz egy háztartásban és gazdag vagy, akkor figyelsz a családdra, ha szegény, akkor csak csórónak minősítenek.
Oktatás	Intelligencia	Ha nincs tévéd és gazdag vagy, akkor ez az intellektuális fölényed bizonyítéka, ha szegény, akkor csak csóró vagy.
	Oktatás	Ha kibuksz az iskolából és gazdag vagy, akkor ez azt bizonyítja, hogy intelligens vagy és túlszárnyaltad az iskolai kötöttséget, míg ha szegény vagy, ugyanezért butának tartanak.
Személyes identitás kifejezése	Identitás	Ha furcsa és gazdag vagy, akkor különcnek hívnak, de ha szegény, akkor örülnek. Ha hercegnek, bárónak hívod magad és gazdag vagy, akkor különc vagy, ha szegény, akkor nem vagy eléggé intelligens.
	Nyelvhasználat	Ha kétnyelvű és gazdag, akkor intelligens és művelt vagy, ha szegény, akkor csak bevándorló. Ha akcentusod van, vagy valamelyik dialektusban beszéled a nyelvet és gazdag vagy, akkor az egzotikus, ha szegény, akkor nem vagy képes megtanulni egy nyelvet.
	Öltözködés, viselet	Ha kihívóan öltözködsz és gazdag vagy, akkor divatot teremtesz, ha szegény, akkor fel csak akarod hívni magadra a figyelmet. Ha szakadt vagy, vagy hétköznapi ruhákat, melósruhát hordasz és gazdag vagy, akkor divatot teremtesz, ha szegény, akkor csak egyszerűen csóró. Ha ékszereid vannak és gazdag vagy, az természetes, ha szegény, akkor felelőtlenül költöd a pénzed luxuscikkekre.
	Pszichés állapot	Ha szomorú és lehangolt vagy és gazdag, akkor ez egy átmeneti állapot, ami természetes és doktorok hada áll rendelkezésedre, ha szegény, akkor meg kéne végre ráznod magad és össze kéne végre szedned magad.
	Tetoválás	Ha kéz- vagy arctetoválásod van és gazdag vagy, akkor ez menő, ha szegény, akkor bűnöző vagy.

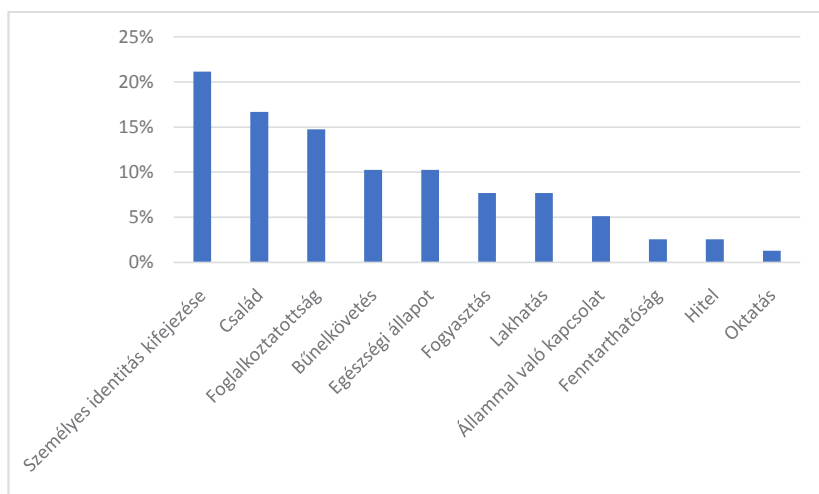
Forrás: saját szerkesztés

Ha különböző témákra (kódokra) bontjuk az állításokat, akkor látható, hogy egy rendkívül széles spektrumon szóródnak és az élet tulajdonképpen szinte valamennyi aspektusát felölelik. A személyes identitástól a fogyasztáson át, a családi és szexuális viszonyokon keresztül a foglalkoztatottságon át, egészen a bűnelkövetésig és az állammal való kapcsolatig, szintén mindent átfognak. Mindez azt jelenti, hogy rendkívül kevés olyan társadalmi szegmens létezik, amelyben jövedelmi szinten a társadalom ne tenne éles különbséget, s ne bírálná, bélyegezné, stigmatizálná a szegénységben élőket, míg hasonló cselekvésért a bőségben élőket jutalmazza.

Ha a gyakoriságok mentén tovább elemezzük a témákat (kódkategóriákat), akkor látható, hogy rendkívül eltérő az, hogy milyen aránnyal merülnek fel ezek a fókuszok.

2. ábra A kódcsaládok elemeinek százalékos megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

Ha a témák gyakoriságainak százalékos megoszlását nézzük (2. ábra), akkor láthatjuk, hogy az első két kategória a személyes identitás kifejezése (21%), és a családi kapcsolatok (17%), az összes gyakoriság 38%-át, azaz az összes válasz több mint 1/3-át átfogják. Mindez újfent megint azt (is) mutatja, hogy a szegénység stigmatizációjában nem a társas viszonyok, hanem az egyének és egyéni cselekvések kerülnek előtérbe. Ugyanebbe a kategóriába kerülnek még a fogyasztás (8%), lakhatás (8%), fenntarthatóság (3%), valamint a hitel (3%) kategóriái is. Továbbá habár az elemzett mondatok épp ezt figurázzák ki, az adatokon mégis jól lehet látni, hogy a társadalom a szegénységben élők egyéni választásait és cselekvéseit, döntéseit milyen mértékben stigmatizálja szinte minden területen. Az egyéni szinten túlmutatóan az adatokban a közösségi rész is megjelenik, a bűnelkövetés, az állammal való negatív kapcsolat, valamint az oktatás témái esetében. Azonban a közösségi szint sokkal kisebb arányban jelenik meg (17%), mint az egyéni stigmatizáció (83%).

Térjünk át arra, hogy a különböző kategóriák között milyen összefüggéseket találunk. A 3. ábra ezeknek az összefüggéseknek a különböző megjelenítését, összefoglalását adja. A 3. ábrán a kódkategóriák közötti összefüggések egy hálózati ábrázolásban, egy Sankey-diag-

nak, azonban viszonylag kevés átjárás rajzolható fel kódcsaládok között. Ezt mutatja a modularitás elemzés is, melynek eredményeként 8 különböző csoportra bontható a hálózat (3. ábrán külön színekkel jelölve), amely meglehetősen magas modularitásnak számít egy ilyen kis hálózat esetében. Alapvetően csupán két téma az oktatás és a fogyasztás kapcsolódik szorosan össze a véleményekben, a többi állítás leginkább egy-egy különálló kódcsaládhoz kapcsolódik.

Mindez természetesen érthető, hisz egysoros válaszok érkeztek a feltett kérdésre, melyek a legtöbb esetben, egy darab specifikus témát jártak körül, s nem a témák közötti összefüggéseket tárták fel. Mindebből következően egy laza hálózatot kapunk, amelyben kevés témák közötti összefüggést találunk.

A hálózati kapcsolódásokból (Sankey-diagram) azonban látható, hogy ha kevés kapcsolódási pont is található a kódok között, akkor sem tekinthetünk a fogalmakra külön-külön értelmezhető entitásokként. A kapcsolódási ábra alapján a legtöbb kapcsolódási ponttal a gyermeknevelés kódja és a munka kódja jellemezhető. A gyereknevelés szorosan kapcsolódik a párkapcsolathoz, a munka tématerületéhez, az identitáshoz, valamint a gender kódhoz. A munka kódja pedig számos kapcsolattal rendelkezik a függőség kódjával, valamint a fenntarthatóság, gazdálkodás kódjaival. Látható továbbá a hálózati ábra alapján, hogy a kommunalizáció alapú kapcsolódási pontok egy laza hálózatba szerveződnek, melyekben kilenc elkülönült klaszter mutatható ki, amiket a jobb olvashatóság kedvéért megjelöltem a hálózati ábrán. A legnagyobb kódcsaládot, a személyes identitás kapcsolatköreiként lehet értelmezni, amely magába foglal az öltözködés és viselettől kezdve, a nyelvhasználaton át a pszichés állapotig számos egyénspecifikus tulajdonság-kódot. Ugyanígy nagy kategóriaként értelmezhető a fogyasztással kapcsolatos kódcsalád, ami a takarékoskodástól kezdve, a tökéjevakon át egészen az oktatás és képzettségig alkot egy nagy fogalmi hálózatot. A fogyasztástól elkülönülve jelenik meg a munka tématerülete, amely a foglalkoztatottság és a fenntarthatóság, migráció kérdésköreit foglalja magába. Végül a fenti három kategóriával még szoros kapcsolatot alkot a gyereknevelés fogalmi kategóriája, melyben a család és a párkapcsolat/szexualitás kérdésköreinek kapnak helyet, a lakhatás fogalmi körével és a függőség fogalomkörével. Ez a hat klaszter egy összefüggő hálózatot alkot, amelyben a klasztercsoportok között számos átjárás tapasztalható. A nagyobb hálózattól leválva még három kategóriát találunk: a bűnelkövetés fogalmi kategóriáját, az állami támogatások kategóriáját és az adósság kategóriáját, melyek mindegyike különálló alhálózatot alkot. Mindez azt is jelenti, hogy ezen témakörök különálló, a többi fogalmi klasztertől elkülönülve, önmagukban állva jelennek meg az elemzési mintába került megállapítások esetében.

KONKLÚZIÓ

Mit is látunk tehát mindezek alapján? Tanulmányomban egy interneten feltett kérdésre érkező válaszok alapján néztem végig négy online platformon, hogy milyen témákon konstruálódik az online térben a stigmatizáció kritikája. Az elemzést egy iteráció alapján végeztem, melyben először azokból a témákból indultam ki, melyeket a stigmatizációs szakirodalom főbb értelmezési pontokként kezel (gazdasági tevékenységek, egyéni felelősség hangsúlyozása),

majd ezeknek a fogalmaknak a rendszerszemléletű közgazdasági elméletekben való megjelenésükre tértem rá, míg a tanulmányomat a konkrét adatok elemzésével zártam.

Az adatokból látható, hogy a rendszerkritikus, a stigmatizációt megkérdőjelező állítások is egy dichotómiában kezelték a kérdést, a hiány és a bőség kettősségében. Ugyanakkor az is látható, hogy a stigmatizációs szakirodalomból ismert gazdasági cselekvések és egyéni felelősség kérdésköre ezekben a narratívákban is jelen van, referál ezekre. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ez a narratíva – még ha tudjuk is hogy az online megjelenő stigmatizációval kapcsolatos vélemények eltörpülő kis hányadát takarják is – polarizálja ezt a kettősséget, és az oktatástól, az identitáson át a nyelvhasználatig, számos új kategóriát bevezetnek. Ami egyúttal azt is jelenti, hogy láthatóvá válik rajtuk keresztül az, hogy a társadalomban a szegénységben élők számára az életük szinte minden cselekedete és helyszíne negatív fényben van feltüntetve és értelmezve. Továbbá jól látható az is, hogy a stigmatizációs folyamatok nem csupán a társadalmi együttélés milyenségeit bírálják a szegénységben élők esetében, hanem a betüremkedve az egyén magánszférájába, magát az egyéni cselekvőt bélyegezik meg.

Mindez rendkívül negatív társadalmi következményekkel jár, hisz a közvélekedéssel szemben, a szegénység nem az egyéni felelősségtudat hiánya, hanem egyszerűen erőforráshiány, egy komplex rendszerben. Ha ezt nem mérjük fel, akkor a szegénységben élők helyzetét nem rendszerszinten ragadjuk meg, nem a hiánygazdasággal, a hiány hatásaival, a komplex társadalmi rendszerünk krízisállapotával, a fogyasztással és tőkeakkumulációval összefüggésben elemezzük, nem vesszük figyelembe továbbá a környezeti, a termelési, a szociális és a politikai kontextusokat, valamint ezek egymásra hatását, a szegénységben élők helyzetét és cselekvéseit félreértjük. Mindebből kifolyólag égető szükség van a szegénység fogalmának rendszerszintű beemelésére a társadalmi diskurzusban, valamint a tudományos életben alkalmazott tudásnak a társadalom szélesebb körében való megjelenésére is, ugyanis a mostani iránnyal megbélyegzünk, gazdasági lehetőségeitől megfosztunk, félreértünk és beszűkítünk egy egyre szelebbebb és egyre mélyebb kilátástalanságban élő társadalmi csoportot, és ennek épp az ellentéte lenne a követendő út.

IRODALOM

- Achterhuis, H. (1993): Scarcity and Sustainability. In: Sachs, W. (eds.): Global Ecology. London: Zed Books, 104–116.
- Azar, O. H. (2004a): Do consumers make too much effort to save on cheap items and too little to save on expensive items? Working paper. Ben-Gurion University of the Negev.
- Azar, O. H., (2004b): Do people think about absolute or relative differences? Experiments, pricing implications, and market evidence. Working paper. Ben-Gurion University of the Negev.
- Azar, O. H. (2007): Relative thinking theory. The Journal of Socio-Economics, 36(1): 1–14.
<https://doi.org/10.1016/j.socec.2005.12.014>
- Botti, S. – Broniarczyk S. – Häubl, G. – Hill R. – Huang, Y. – Kahn, B. – Kopalle, P. – Lehmann, D. – Urbany J. – Wansink B. (2008): Choice Under Restrictions. Marketing Letters, 19(3–4): 183–199. <https://doi.org/10.1007/s11002-008-9035-4>

- Bregman, R. (2019): Utópia realistáknak. Budapest: CSER Könyvkiadó és kereskedelmi Kft.
- Bullock, H. E. – Fraser K. W. – Wendy R. (2001): Media Images of the Poor. *Journal of Social*, 57(2): 229–246. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00210>
- Cannon, C. – Goldsmith K. – Roux C. (2019): A Self Regulatory Model of Resource Scarcity, *Journal of Consumer Psychology*, 29(1):104–127. <https://doi.org/10.1002/jcpy.1035>
- Clark, C. M. (2002): Wealth and poverty: On the social creation of scarcity, *Journal of Economic Issues*, 36(2): 415–421. <https://doi.org/10.1080/00213624.2002.11506485>
- Dahrendorf, R. (2018): Class and class conflict in industrial society Routledge, 143–149.
- Dobson, K. – Knezevic, I. (2017): Liking and Sharing the stigmatization of poverty and social welfare: Representations of poverty and welfare through Internet memes on social media. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 15(2): 777–795.
- Gárdos, J. (2020): Normativitás a szociológiában a magyarországi előítélet-kutatások példáján. *Szociológiai Szemle*, 30(1): 63–80.
- Hamilton, R.W. – Mittal, C. – Shah A. – Thompson, V. – Griskevicius, V. (2019): How Financial Constraints Influence Consumer Behaviour: An Integrative Framework. *Journal of Consumer Psychology*, 29(2): 285–305. <https://doi.org/10.1002/jcpy.1074>
- Hamilton, R. W. – Thompson, D. – Sterling, B. – Lan, N. C. – Griskevicius V. – Goldsmith, K., Deborah R. J. – O’Guinn T. – Piff P. – Roux, C. – Shah A. – Zhu M. (2019): The Effects of Scarcity on Consumer Decision Journeys. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 47(3): 532–550. <https://doi.org/10.1007/s11747-018-0604-7>
- Heilbroner, R. L. – Galbraith, J. K. (1987): The Economic Problem. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall.
- Kovai, C. (2016): A „magyar” hegemonia és a cigány stigmatizáció: Cigány–magyar különbségtétel hatása a cigány közegek szerveződésére. *Szociológiai Szemle*, 26(2): 90–117.
- KSH (2005): A jövedelem mint az anyagi jólét és a szegénység mérőszáma, Budapest: Társadalomstatistikai füzetek, 43.
- Kyngäs, H. (2020): Qualitative research and content analysis. The application of content analysis in nursing science research, 3–11. https://doi.org/10.1007/978-3-030-30199-6_1
- Lister, R. (2004): Poverty. Cambridge: Blackwell/Polity Press.
- MacKinnon, S. (2013): Decolonizing Employment: Aboriginal Inclusion in Canada’s Labour Market. Winnipeg: University of Manitoba Press.
- Mani, A. – Mullainathan, S. – Shafir, E. – Zhao, J. (2013): Poverty impedes cognitive function. *Science*, 341(6149): 976–980. <https://doi.org/10.1126/science.1238041>
- Marston, G. (2008): A War on the Poor: Constructing Welfare and Work in the Twenty-first Century. *Critical Discourse Studies*, 5(4): 359–370. <https://doi.org/10.1080/17405900802405312>
- Marx, K. (1869 [1869]): Capital. London: Encyclopaedia Britannica.

- Mittal, C. – Griskevicius V. (2016): Silver Spoons and Platinum Plans: How Childhood Environment Affects Adult Health Care Decisions. *Journal of Consumer Research*, 43(4): 636–656.
- Mittone, L. – Savadori, L. (2009): The scarcity bias. *Applied Psychology*, 58(3): 453–468.
- Mullainathan, S. – Shafir, E. (2018): A szűkösség pszichológiája. Budapest: HVG Kiadó Zrt.
<https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2009.00401.x>
- Noyes, D. (2015): Fairy-Tale Economics: Scarcity, Risk, Choice. *Narrative Culture*, 2(1): 1–26.
<https://doi.org/10.13110/narrcult.2.1.0001>
- Platón (2019 [375 ie] IV.): *Állam*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó Kft.
- Purdy, S. (2003): “Ripped Off” By the System: Housing Policy, Poverty, and Territorial Stigmatization in Regent Park Housing Project 1951-1991. *Labour/Le Travail*, 45–108.
<https://doi.org/10.2307/25149384>
- Redden, J. (2011): Poverty in the news: A framing analysis of coverage in Canada and the UK. *Information, Communication & Society*, 14(6): 820–849.
<https://doi.org/10.1080/1369118X.2011.586432>
- Sen, A. (2003): *A fejlődés mint szabadság*, Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Shafir, E. – Thaler, R. H. (2006): Invest now, drink later, spend never: On the mental accounting of delayed consumption. *Journal of economic psychology*, 27(5): 694–712.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.901830>
- Smith, A. (1976): *A nemzetek gazdagsága*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Tóth, T. – Takács, J. – Mocsonaki, L. (2017): A stigmatizáció hatásai HIV-vel élő meleg férfiakra Magyarországon. *Esély*, 29(1): 45–71.
- Veblen, T. (1975): *A dologtalan osztály elmélete*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- World Bank (2020): *Poverty and Shared Prosperity 2020 – Reversals of Fortune*.
<https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity> (Utolsó letöltés dátuma: 2021. 01. 27.)
- Xenos, N. (1989): *Scarcity and Modernity*, New York: Routledge.
- Yapa, L. (1993): What Are Improved Seeds? An Epistemology of the Green Revolution. *Economic Geography*, 69: 254–273. <https://doi.org/10.2307/143450>
- Yapa, L. – Wisner, B. (1995): Building a Case Against Economic Development. *Geojournal*, 35: 105–118. <https://doi.org/10.1007/BF00814057>
- Yapa, L. (1996): What causes poverty?: A postmodern view. *Annals of the Association of American Geographers*, 86(4): 707–728. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1996.tb01773.x>
- Zhu, M. – Ratner, R. K. (2015): Scarcity polarizes preferences: The impact on choice among multiple items in a product class. *Journal of Marketing Research*, 52(1): 13–26.